

Riigikogu põhiseaduskomisjoni istungi protokoll nr 104

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 07. aprill 2025

Algus 11.15, lõpp 11.45

Juhataja: Ando Kiviberg (esimees)

Protokollija: Stella Rõbakov (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Lauri Laats, Lauri Läänemets, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Peeter Tali

Komisjoni ametnikud: Erle Enneveer (nõunik-sekretariaadijuhataja), Karin Tuulik (nõunik), Helin Leichter (nõunik)

Puudusid: Ants Frosch, Helir-Valdor Seeder ja Jaak Valge

Kutsutud: siseminister Igor Taro, siseministri nõunik Kadri Napritson-Acuna ning Siseministeeriumi piirivalve- ja rändeosakonna juhataja Janek Mägi (2. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud välismaalaste seaduse, halduskohtumenetluse seadustiku ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse (viisaotsuse vaidlustamine) eelnõu (603 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. Vabariigi Valitsuse algatatud isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (572 SE) komisjonipoolse ettekandja muutmine
4. Õiguskantsleri ettepaneku viia mootorsõidukimaksu seadus ja liiklusseadus kooskõlla põhiseadusega komisjonipoolse ettekandja muutmine
5. Kohtute Haldamise Nõukoja liikme nimetamine
6. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Ando Kiviberg tegi ettepaneku kinnitada nädala töökava.

Riigikogu põhiseaduskomisjoni nädala (07.04.2025-13.04.2025) töökava.

Komisjoni istung esmaspäev, 07.04.2025 kell 11.15

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud välismaalaste seaduse, halduskohtumenetluse seadustiku ja

riigilõivuseaduse muutmise seaduse (viisaotsuse vaidlustamine) eelnõu (603 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

3. Vabariigi Valitsuse algatatud isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (572 SE) komisjonipoolse ettekandja muutmine

4. Õiguskantsleri ettepaneku viia mootorsõidukimaksu seadus ja liikluseadus kooskõlla põhiseadusega komisjonipoolse ettekandja muutmine

5. Kohtute Haldamise Nõukoja liikme nimetamine

6. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 08.04.2025 kell 14.00

1. Riigikogu otsuse „Riigikogu uurimiskomisjoni moodustamine Riigikogu e-valimiste protsessi turvalisuse uurimiseks“ eelnõu (576 OE)

2. Analüüs pühade ja tähtpäevade seaduse ning Eesti lipu seaduse kohta (tutvustuse ja arutelu jätkamine)

3. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Lauri Laats, Lauri Läänemets, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Peeter Tali).

2. Vabariigi Valitsuse algatatud välismaalaste seaduse, halduskohtumenetluse seadustiku ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse (viisaotsuse vaidlustamine) eelnõu (603 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Igor Taro sõnas, et eelnõu sisu on selles, et edaspidi oleks välismaalastel võimalik negatiivseid viisaotsuseid ja viibimisaja otsuseid kohtus vaidlustada. Praegu on üksnes kaheastmeline vaidemenetluse mehhanism. Muudatuse vajadus tuleneb kahest põhjusest. Üks on Euroopa Kohtu laiem otsus kõikide Euroopa Liidu liikmesriikide kohta, et lühiajaliste viisade otsuseid peab saama kohtus vaidlustada. Eesti suhtes on aastate jooksul olnud rikkumismenetlus ning nüüdseks on Euroopa Komisjon esitanud ka hagi Euroopa Kohtusse, kuna me ei ole seda võimalust siiani suutnud ette näha. Teine põhjus on see, et Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium on teinud lahendi ning kuulutanud välismaalaste seaduse sätteid selles osas põhiseaduse vastaseks. Ta sõnas, et pärast Riigikohtu otsust on kohtud taolisi kaebusi hakanud menetlusse ka võtma. Põhiseaduse § 24 ütleb, et isikul peab olema õigus oma kohtuasja arutamise juures viibida, aga see õigus ei ole piiramatult. Antud eelnõu kontekstis ei tähenda kaebamise õigus seda, et isik saab kaebuse esitamisega õiguse tulla Eestisse. Meil on olemas tehnoloogilised võimalused distantstilt kohtupidamiseks, samuti on olemas kirjaliku menetluse kord.

I. Taro jätkas, et seletuskirjas on välja toodud, et varasemate aastatega võrreldes see dünaamika väga palju ei erine. Eelmisel aastal vaidlustati esimeses astmes 7,4% otsustest ning umbes 1/5 neist vaietet rahuldati. Väga väike hulk jõudis teise astme vaidlustusse. Seega ligikaudu 1% otsuseid tehti hiljem Politsei- ja Piirivalveamet (PPA), Kaitsepolitseiameti (KAPO) või Välisministeeriumi poolt ümber. See näitab, et otsused, mida Eesti ametkonnad teevad, on üldiselt pädevad. Nüüd, kui nähakse ette kohtu kaebeõigust, tehakse ametkondliku vaidlustamise süsteem ümber üheastmeliseks.

Minister märkis, et muudetakse ka riigilõivuseadust ning nähakse ette suurem riigilõiv. Siiani oli kumbki vaideaste 80 eurot, nüüd saab üks aste olema 160 eurot ja kui välismaalane soovib edasi kohtusse pöörduda, siis tema kohtusse pöördumise riigilõiv on 280 eurot, mis on oluliselt kõrgem, kui tavapäraselt kohtusse pöördumise lõiv. Ta sõnas, et välismaalaste puhul ei pea Eesti riik seda kuidagi omalt poolt rahaliselt soodustama ning peab kõik kulud kätte saama, mis sellega seoses tekivad. Samuti ei teki välismaalastel õigust taotleda riigilõivust vabastamist.

Lauri Laats küsis, et kui muudatuste puhul lähtutakse Euroopa Kohtu otsusest, siis kuidas on meie naaberriigid vastavad muudatused teinud.

Igor Taro vastas, et läbi on analüüsitud Soome, Läti, Leedu ja Rootsi olukord. Üldjoontes on lähenemine sarnane. Üks erisus on Rootsiga, kus on nii, et kui esimene vaie tagasi lükatakse, siis läheb see automaatselt migratsioonikohtusse. Teiste riikide puhul peab inimene ise kaebuse kohtusse tegema. Muus osas on lähenemine analoogne.

Pipi-Liis Siemann sõnas, et seoses õigusega viibida oma kohtuasja arutamise juures on seletuskirjas välja toodud, et see õigus ei ole päris piiramatu. Ta küsis, kuidas sellesse suhtuda, kas see võib tekitada probleeme ja kuidas see teistes riikides reguleeritud on.

Igor Taro vastas, et probleeme see ei tekita. Isiku õigus viibida kaebuse arutamise juures ei saa kaaluda üle Schengeni ruumi otsust, kas ta lubatakse sisse või mitte. See ei saa olla ennetav võimalus riiki pääseda. Kui kaebus rahuldatakse, siis saab isik riiki, aga enne kehtib see otsus, mis on juba tehtud.

Evelin Poolamets sõnas, et see on väga piinlik eelnõu, arvestades seda, et Eesti Vabariigil peaks olema õigus kontrollida ja ise otsustada, keda riiki lastakse. Oleme küll väga lahked, aga probleemid tekivadki nende inimestega, kelle taust on hämar. Riik ei keeldu kergekäeliselt, vaid seal on alati põhjus. See põhjus ongi tihtipeale selle inimese taust, kes lühiajalist viisat taotleb. Nüüd suurendatakse halduskohustust, sest Euroopa Komisjon sunnib meid seda tegema. Ta lisas, et 280 euro suurune riigilõiv on naeruväärne, eriti, kui riiki tahab pääseda inimene, kes on kriminaalse taustaga. 280 eurot ei kata neid kulusid ära, mis selle menetlusega kaasneb. Ta palus selgitada, kuidas selle summani jõuti.

Igor Taro vastas, et selle eelnõu algatamiseks oli kaks põhjust. Euroopa Kohtu otsus oli ainult üks nendest, teine põhjus oli Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi lahend. Selles ei ole midagi piinlikku, kui me oma Riigikohtu lahendeid järgime. Ta ütles, et 280 eurot ei ole priipääse Eestisse tulekuks, vaid see on riigilõiv selle eest, et inimene saab kohtusse kaebuse esitada ja kohus teeb seejärel otsuse. Ta sõnas, et ka varasemalt on ametkonnad neid kaebusi menetlenud ja väga väike otsuste hulk on ümber vaadatud. Sel juhul on ametkond leidnud, et on eksitud mingi olukorra või inimese hindamisel. Kohus hindab menetluslikku protseduuri, mitte ei vaata sisu. Meie ametkonnad on olnud tublid selles osas, et nad on tõestanud soovimatute isikute Eestisse pääsu küllaltki efektiivselt. Pole põhjust arvata, et kohtumenetlus avab mingisugused lisavärvad või laeka, kust välismaalasi hakkab sisse tulema. Pigem on see inimesele põhiseadusliku õiguse tagamine.

Lauri Läänemets sõnas, et see on väga mõistlik eelnõu, mida tasub toetada. Ta nõustus, et

see, et saab kaebuse esitada ja kohtusse pöörduda, ei tähenda seda, et kedagi kohustatakse riiki vastu võtma. See loogika on täiesti vale. Ta märkis, et mäletab valitsuses ühte arutelu justiitsvaldkonna poole pealt ning üks põhjus, miks seda varem pole tehtud, on see, et sellega koormatakse kohtusüsteemi. Selle probleemi tõstatasid justiitsminister ja õiguskantsler. Ta küsis, milline on hinnang praegu.

Igor Taro vastas, et kui vaadata, mis oli varasemalt kahe astme vaiete arv, siis sealt suuri numbreid ei paista. Eelmisel aastal oli esimese astme vaideid 370 ja teise astme vaideid 57. Siin ei ole progresseeruvat graafikut, mis näitaks selle noole tõusu ülespoole.

Lauri Läänemets märkis, et muudatuse mõju on teistsugune, see ei ole nagu varasem praktika.

Janek Mägi lisas, et Justiitsministeeriumiga olid algselt arutelud, et kaotada üldse esimese astme ehk vaidemenetlus ära, et kõik viisa otsuste vaidlused läheksid otse kohtusse. See oli esialgne situatsioon, millest tekkis suur tagasilöök ja millest loobuti.

Esimeses astmes ehk vaidemenetluses hinnatakse otsust samamoodi põhjalikult. Kui isik maksab selle eest riigilõivu ja siis soovib ikkagi järgmisesse astmesse ehk kohtusse minna, siis see kõik võtab aega ning tuleb ka arvestada asjaoluga, et sellel ajal inimene, kelle kaebus on kohtus menetluses, ei saa esitada ühtegi uut Schengeni viisa taotlust. Sisuliselt on tal lihtsam teha uus taotlus ning maksta oluliselt väiksem summa, kui käia kohtuteed.

Igor Taro lisas, et varasem praktika näitab, et esimene aste filtreerib välja 85% vaidlustajatest. Kui isik on ühe korra saanud negatiivse otsuse, siis see vaidlustatakse ja kui ta saab veel kord negatiivse otsuse, siis see väga ei julgusta kohtusse pöörduma.

Ando Kiviberg uuris, mis garanteerib, et viisa keeldumise otsuse saanud isik oma kaebuse arutamise juures tulevikus viibida ei saa, kui see õigus tuleneb põhiseadusest.

Igor Taro vastas, et see kindlustatakse vastava seaduse sättega. Eelnõus on olemas säte, mis ütleb, et kaebuse esitamine ei anna õigust riigis viibida.

Kalle Laanet sõnas, et kui lugeda põhiseadusest, et igaühel on õigus olla oma kohtuasja arutamise juures, siis siin ei ole kirjas, et peab füüsiliselt juures olema.

Evelin Poolamets küsis, miks on see riigilõiv nii madal. Lisaks uuris ta, et kui tihtipeale on keeldumise põhjus julgeoleku kaalutlustel, siis kuidas arutatakse avalikult kohtus KAPO-s ning PPA-s olevaid andmeid.

Igor Taro vastas, et see riigilõiv on teiste analoogsete riigilõivudega võrreldes 10-20 korda kõrgem. Justiitsministeeriumi arvutuste ja nende pakkumise kohaselt oli 280 eurot see summa, mis need kulud katab. Kõige peamisem viisa andmisest keeldumise alus on statistika järgi see, et kavandatava viibimise eesmärgi ja tingimuste kohta esitatud põhjendused ei olnud usaldusväärsed. Teine peamisem põhjus on kahtlus dokumentide ehtsuses ja usaldusväärsuses. Kolmandaks oht avalikule korrale või sisejulgeolekule. Ta lisas, et kohus ei hindagi lõppfaasis enam seda sisu, vaid seda hinnatakse esimeses astmes. Oluline on see, et ametkonnad on läbi viinud kõik toimingud vastavalt õigusruumile ning vastavalt reeglitele. Kohus hindab seda, kas kõik toimingud on korrektselt läbi viidud. Kui KAPO on öelnud, et toimingud on läbi

viidud korrektselt, siis kohtul üldiselt sisu osas midagi öelda ei ole.

Ando Kiviberg küsis, kas on võimalik tutvustada neid arvestuse aluseid, kuidas selle 280 euronit on jõutud.

Igor Taro vastas, et sellisel juhul peavad nad pöörduma kolleegide poole Justiitsministeeriumist ja paluma need arvestuse alused põhiseaduskomisjonile saata.

Ando Kiviberg palus seda teha.

Evelin Poolamets küsis, kas on võimalik kunstlikult venitada Eestis oleku aega.

Igor Taro vastas, et põhiseaduse § 24 ei ole piiramatu. Sättes ei ole öeldud, et inimene peab füüsiliselt kohal olema. Eelnõu ei võimalda riigis viibimist kuidagi venitada, eelnõuga pannakse paika, et see ei anna õigust Schengeni ruumis viibimiseks.

Janek Mägi lisas, et kui inimene on Eestis ebaseaduslikult ja asub siin viisat taotlema, siis selle vaidlustamine ei mõjuta kuidagi viisa taotlemist ja väljasaatmist. Kui inimesel seaduslik alus siin viibimiseks lõpeb, siis rakendatakse talle lahkumisetekirjutus Eestist lahkumiseks.

Ando Kiviberg tänas külalisi selgituste ja arutelu eest. Ta tegi ettepaneku teha menetlusotsused.

Otsustati:

2.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 16.04.2025 (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Lauri Laats, Lauri Läänemets, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Peeter Tali).

2.2. Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Lauri Laats, Lauri Läänemets, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Peeter Tali).

2.3. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks põhiseaduskomisjoni esimees Ando Kiviberg (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Lauri Laats, Lauri Läänemets, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Peeter Tali).

Vastavalt RKKTSile on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 10 tööpäeva.

3. Vabariigi Valitsuse algatatud isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (572 SE) komisjonipoolse ettekandja muutmine

Ando Kiviberg selgitas, et komisjon määras 18. veebruari istungil eelnõu põhiseaduskomisjoni poolseks ettekandjaks Hendrik Johannes Terrase. Kuna H. J. Terras ei ole enam Riigikogu liige, peab komisjon määrama uue ettekandja.

Otsustati:

3.1. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks põhiseaduskomisjoni liige Kalle Laanet (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Lauri Laats, Lauri Läänemets, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Peeter Tali).

4. Õiguskantsleri ettepaneku viia mootorsõidukimaksu seadus ja liiklusseadus kooskõlla põhiseadusega komisjonipoolse ettekandja muutmine

Ando Kiviberg selgitas, et komisjon määras 11. märtsi istungil õiguskantsleri ettepaneku põhiseaduskomisjoni poolseks ettekandjaks Hendrik Johannes Terrase. Kuna H. J. Terras ei ole enam Riigikogu liige, peab komisjon määrama uue ettekandja. Ta tegi ettepaneku teha menetlusotsus.

Otsustati:

4.1. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks põhiseaduskomisjoni liige Timo Suslov (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Lauri Laats, Lauri Läänemets, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Peeter Tali).

5. Kohtute Haldamise Nõukoja liikme nimetamine

Ando Kiviberg sõnas, et kohtute seaduse kohaselt on Kohtute Haldamise Nõukojas 2 Riigikogu liiget. Tava kohaselt on nõukoja liikmeteks olnud põhiseaduskomisjoni esimees ja õiguskomisjoni esimees, kellel on kahe peale 1 asendusliige, kelleks on olnud õiguskomisjoni liige. Praegu on nõukoja liige põhiseaduskomisjoni poolt Hendrik Johannes Terrase. Kuna H. J. Terras ei ole enam Riigikogu liige, tuleks nimetada põhiseaduskomisjoni poolt nõukoja liikmeks uus põhiseaduskomisjoni esimees. Ta tegi ettepaneku teha menetlusotsus.

Otsustati:

5.1. Määrata Kohtute Haldamise Nõukoja liikmeks põhiseaduskomisjoni esimees Ando Kiviberg (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Lauri Laats, Lauri Läänemets, Evelin Poolamets, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Peeter Tali).

6. Info ja muud küsimused

Ando Kiviberg lausus, et põhiseadus- ja õiguskomisjonile soovib tulla külla Tšehhi parlamendi põhiseadus- ja õiguskomisjon. Pakutud aeg oleks 14. mai kell 12.00-14.00. Pakume neile komisjoni poolt lõunat, kus vestleme nende pakutud teemadel. Teemade ring on lai, alustades Riigikogu, sh komisjoni tööga, põhiseadusega, külmutatud varadega jms. Sekretariaat saadab liikmetele selle kohta meili, palume anda teada, kes soovib kohtumisel osaleda. Töökeel on täpsustamisel, ilmselt inglise keel.

(allkirjastatud digitaalselt)
Ando Kiviberg
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Stella Rõbakov
protokollija